

Smešno in krivo razlaganje

kmetiških šol po deželi.

Ni je reči na svetu, če je še takó dobra in koristna, de bi je nekteri ljudje ali iz slabiga zapopadka ali pa iz hudobne volje krivo ne razlagali, s tem druge motili, šuntali in nar boljši naprave spodkopati si prizadevali. V poterjenje tega povémo, kar smo danes od nekiga možá iz Dolenskiga — Bog mu daj pamet — zavolj kmetijskih šol slišali.

„Cesar so nam tlako odpustili, je rekel — zdej jo pa mislijo na drugo vižo spet nazaj spraviti, de hočejo na grajšinah kmetijske šole napraviti. Od konca hočejo fantam, de bojo v té šole hodili, še kaj plačati — in mislijo, ko se bojo ljudje grajšinskiga dela zopet navedili, se bojo grajšaki spet tlake poprijeli in uboziga kmeta vnovič dreti začéli, Na vsako vižo gospodje nekaj pod klobukam mečkajo — pa to je prazna.“ —

Takó je govoril ta mož iz Dolenskiga.

De noben pameten kmet od kmetijskih šol tacihi krivih misel imeti ne more, je gotovo — le nespačetni ali hudobni ljudje kaj taciha govoré.

Desetina in tlaka ste vekomaj v grob pokopane in nikdar več ne boste vstale. Cesar z državnim zborom vred so sklenili, de tlaka in desetina imate za vedne čase proti temu jenjati, de se nekatere davšine brez odkupe, nekatere s primernim odkupljenjem odpustijo za vedne čase. Te pravice imajo kmetje v rokah, in nihče jih jim ne bo nazaj vzel.

Od tlake za prihodnje čase tedaj ne more nikjer več govora biti.

In kakó zamore kdo kmetijskim šolam tlako podkladati? Namén kmetijskih šol *) je ravno tlaki nasproti. V kmetijskih šolah se bojo prihodnji samostojni gospodarji umniga in po novih skušnjah poterjeniga kmetovanja učili, za učenca se bo učeniku toliko plačevalo, de mu bo živež dajal; učenec bo še za obleko nekaj goldinarjev na roke dobil, in ko bo triletno šolo izdelal, bo prejel, če se je dobro obnašal, pohvalno sprično pismo (Zeugniss) in še morebiti darilo v denarjih povérh — in bo šel s tem, kar se je v svoj dobiček naučil, kamor bo hotel. Učenik in učenec se bosta ločila — in učenik ne bo iz tega nobeniga dobička imel, marveč trud in delo s podučanjem učenca.

De bo učenec te 3 léta tudi pri poljskim delu pomagal, je ravno djanski poduk, kér vsak pameten človek vé, de kmetovanje se ne izučí za pečjó iz samih bukev, temuč iz tega, de se učenec tudi dela na polji loti.

Take šole so že davnej po mnogih ptujih deželah, kakor na Francozkim, Laškim, Nemškim, Rusovskim, in povsod jih hvalijo, de so potrebne in koristne za mlade kmetovavce. Po celim Avstrijskim se bojo pa še le zdej napravile. — Vsak rokodelc se mora po 2, 3, 4 ali še več lét svojiga rokodelstva učiti, in kdor je pri boljšim mojstru, se boljši izučí — kaj je morebiti imenitno kmetijstvo samo tako lahko, de bi se v njem nič učiti treba ne bilo?!

Sin se scer vadi od očeta, hlapec od gospodarja kmetovati — ali sta pa ta dva vselej dobra učenika?

Tudi pri nas na Krajskim in sploh na Slovenskim je izvedenih kmetov, ki so modri kmetovavci in dobri učeniki svojih sinov ali hlapcov, — ali so pa vsi od konca do kraja taki? Ali imajo tudi vsi čas, svoje sinove natanjko kmetijstva učiti?

De se tedaj tudi takim, ki se domá umniga kmetovanja izučiti ne morejo, priložnost da, v kmetijstvu se

izuriti, za to so kmetijske šole, ktere se pa ne morejo pri kakšnim polgruntarju napraviti, ampak na večih kmetijah, kjer je priložnost večí, se kaj več naučiti.

Ker je premoženje kmetijske družbe premajhino, de bi mogla več kakor 8 učencov vsako léto v kmetijske šole pošiljati — bo javalne z osmimi fanti iz cele krajske dežele spet tlaka nazaj prišla?!

Kdor se že laže in šunta, naj saj poprej dobro prevdari, de si kaj zvitiga — in ne neumniga ne zmisli!

—g—

S košenim ogljem vodo čistiti.

Znano je, de ima oglje moč v sebi, skazeno, malo pridno in clo smerdljivo vodo takó popraviti, de je za pijačo dobra.

Oglje ima pa tudi moč v sebi, vodi apnjene soli in večí del solnatih obstankov odtegniti. To poslednjo moč je iznajdel v oglji slavni kemikar Pajen v létu 1822, ki je pa tudi izvedil, de to moč ima le košeno oglje ali špodium (ogljje iz živinskih kostí). Če apnato vodó v kakšni posodi zmešaš s štupo košeniga oglja, in to zmes dobro pretreseš, in ko je nekoliko stala, skozi pèrt precediš, boš dobil vodó brez vsih lastnost, ki jih sicer apno ima — vse je košeno oglje na-se potegnúlo.

To moč košeniga oglja, apnate soli vodi odtegniti, je skusil glasovitni Francozki kemikar Girardin pri novih vodnjakih (štirnah), ktere večkrat dolgo časa tako nevkusno vodó dajejo, de ni za piti.

Kadar nove vodnjake napravljajo, jih večidel na dnu zadelajo z apnjeno malto in s cementam, in zid krog in krog napravijo iz apnjeniga kamnja ali pa iz kremena, ki ga z apnam ali s cementam zadelajo ali pa z vodostanovitnim apnam (hydraulischen Kalk) prevlečejo. Voda v štirnah se takó po časi napije apnatih soli; in ni za domačo rabo. Če se tudi cela štirna enkrat vse te vode sprazne, ne pomaga to veliko, kér se je vdrgúč kmalo napije.

Gosp. Girardin je svetoval 24 funtov v štupo zmletiga košeniga oglja v štirno vreči — in lej! v malo dnéh ni bilo ne duha več od apnja!

Pozneji skušnje so pokazale, de prava méra, koliko se ima košeniga oglja v takšne nove štirne djati, je: na 100 funtov vode 3 funte košeniga oglja v štupo zmletiga.

Na ravno to vižo in z majhnimi štroski si je že več kmetov pomagalo, kterih štirne so zavoljo bližnje gnojnice slabo, smerdljivo ali clo gnjilečo vodó dajale!

Kmečki gospodarji! ki imate za-se in za svojo živino slabo vodo, poskusite to, in ne boste se kèsali.

De terda apnjena voda, v kteri se ne da sočivje skuhati ali mjilo (žajfa) raztopiti, tudi želodcu ne tekne, vsak lahko previdi. S košenim ogljem se pa da vse to odvértiti.

Oglje sploh je nar večí sovražnik smradú in gnjilobe, ki ju berž zatare. Mesó, ki je že gnjiti začelo, so ribali z ogljeno štupo — in preč je bil smrad!

Strašna smèrt po vrančnim prisadu.

„Novice“ so že večkrat od černiga vrančniga prisada (Milzbrand) govorile in velike nevarnosti opominovale, ktera tistim žuga, ki se pri klanju ali iz kože devanji take živine vbodejo, vrežejo ali sicer oskrunijo. Černa prisadna kri, rumenkasta prisadna sokrovec in vse, kar od take živine pride, je kužno in človeku silno nevarno. Opominovale so Novice tudi, de naj vsi srenjčanje posebno nad tem čujejo, de nihče take bolne živine ne kolje ne skrivaj ne očitno, de mesá ne prodaja, ne vživa, ne drugam odnaša.

*) Od naména kmetijskih šol je v današnjih »Novicah« v stavku »Velki zbor« bolj razložno govorjenje.